

't Seghen Waert

Historisch Genootschap Oud Soetermeer
jaargang 39 nr. 2, 2020

Historisch Genootschap

Oud Soetermeer

Contact

Dorpsstraat 132, 2712 AN Zoetermeer, tel. (079) 319 06 83

info@oudsoetermeer.nl

Ledenadministratie en bezorging: ledenadministratie@oudsoetermeer.nl, tel. (079) 331 58 28

Dagelijks bestuur

dhr. J. de Ruiter, voorzitter@oudsoetermeer.nl, tel. 06 21265975

Secretaris: vacature, secretaris@oudsoetermeer.nl

dhr. P.A. Bekking, penningmeester@oudsoetermeer.nl, (079) 341 94 90

Werkgroepen en commissies

Activiteitencommissie: activiteitencommissie@oudsoetermeer.nl, tel. (079) 351 70 47

Archeologische Werkgroep: awz@oudsoetermeer.nl

Werkgroep Collectie: collectie@oudsoetermeer.nl

Commissie Historisch Erfgoed: che@oudsoetermeer.nl

Genealogische Werkgroep: gwz@oudsoetermeer.nl

Leesgroep Lastige Letters: paleografie@oudsoetermeer.nl

Filmwerkgroep: wbbg@oudsoetermeer.nl

Bankrekeningnummers

Contributie: NL 68 ABNA 06 13 09 20 07

Giften: NL 65 ABNA 06 13 09 83 66

Colofon

Uitgave: Historisch Genootschap Oud Soetermeer; ISSN: 1384-7260

Redactie: P. Drapers, R. Grootveld, R. Tousain, T. Vermeulen

redactie@oudsoetermeer.nl

Vormgeving: R. Tousain

Afbeeldingen zijn afkomstig uit de collectie van Oud Soetermeer, tenzij anders vermeld.

www.oudsoetermeer.nl

Omslag

Zoetermeerse stratenmakers. Boven: Daan Bijleveld en Arie Kaptein (met pet); midden v.l.n.r.:

Manus Bijleveld, Adriaan van Elleswijk, Koos van Elleswijk (met sigaret), Teun Klos; onder: Arie Klos

Van Herwijnen Outdoor Store

*Dorpsstraat 66
anno 1908*

**vrijtijdskleding
wandelschoenen
bergschoenen
tenten**

**dartsport
schietsport
campingaz dealer
kampeerartikelen**

Dorpsstraat 66 - Zoetermeer - Telefoon (079) 316 35 51 - www.herwijnenzoetermeer.nl

INHOUD

Oorlogsherinneringen

2

De eerste uitgave van 't Seghen Waert in 2020 stond geheel in het teken van '75 jaar Bevrijding'. Een aantal lezers heeft schriftelijk of mondeling gereageerd op een specifiek artikel of in zijn algemeenheid over de inhoud en vormgeving van het blad. Alle reacties waren positief en zelfs lovend op één uitzondering na. Deze schrijver was van mening dat de volledige namen van de zogenaamde 'foute' Zoetermeeders niet vermeld hadden moeten worden, ook al zijn ze allen overleden. De redactie waakt er over dat in de artikelen in 't Seghen Waert de juiste informatie staat en het is zeker niet de bedoeling mensen te kwetsen, maar wellicht is het zelfs na 75 jaar nog te vroeg om op deze manier te publiceren, ook al is deze informatie openbaar.

Omdat er meer kopij beschikbaar was, staat ook deze uitgave in het teken van '75 jaar Bevrijding'. In dat kader past de reactie van Jan van Staalduinen. Als eerste artikel leest u wat hij zich herinnert van de periode 1940 – 1945.

Uit 'Het verhaal van Flip die Jo heette'

4

Joke de Ridder

Het levensverhaal van Johannes Groenheijde is in 2013 in boekvorm verschenen en opgetekend door Joke de Ridder. Dit is het hoofdstuk uit het boek dat handelt over de oorlogstijd. Johannes was lid van de Binnenlandse Strijdkrachten en hij zat met andere BS-ers op 5 mei 1945 in de Openbare School toen daar de Duitsers al schietend binnenvielen. Hij wist te ontsnappen, maar twee van zijn collega's werden gedood: Kees van Eerden en Jan Hoorn.

Het leven ging (ook) gewoon door

8

Ronald Grootveld

Op deze pagina's staan afbeeldingen uit de collectie van het Historisch Genootschap. Zij geven een beeld van het dorp Zoetermeer in de oorlog 1940-1945 en ook van het leven dat soms 'gewoon' doorging.

Bevroren dorp, onroerend goed in Zoetermeer vanaf 1940

18

Arjen van der Burg en Wouter Reitsma

Voor de bezetter werden bunkers en andere verdedigingswerken gebouwd, die nagenoeg alle zijn afgebroken, maar u leest en ziet soms ook, hoe zo'n bunker er van binnen en van buiten uitzag. Voor 1940 waren er al uitbreidingsplannen voor Zegwaard en Zoetermeer. Zelfs tijdens de oorlog werden deze plannen gemaakt, maar zij kwamen nooit tot uitvoering. Wel werden er 16 noodwoningen gebouwd die weer afgebroken zouden moeten worden. Dat is ook gebeurd op één na. De oorlog was de opmaat voor de enorme woningnood na de Tweede Wereldoorlog.

Oorlogsherinneringen

Jan van Staalduinen

Met interesse heb ik de verhalen gelezen van de oud-zoetermeeders over hun oorlogsherinneringen. Ik ben geboren in 1933 en weet daar nog veel van. Wij woonden toen aan de Broekweg nummer 2 tegenover De Sniep van de familie Huisman. Het begin op vrijdag 10 mei was spectaculair met vliegtuigen en bij ons vandaan kon je de parachutisten zien dalen op Ypenburg. Verschillende vliegtuigen vielen brandend neer.

De zondag erna, het was Pinksteren, kwam er bij ons een bus aan met Hollandse soldaten, vuil, sommige lichtgewond, uit Valkenburg bij Leiden waar ze de Duitsers die daar het vliegveld hadden bezet, gevangen hadden genomen. Ze kwamen bij ons even op verhaal komen. Doordat de koeien al buiten liepen konden ze in de stal liggen waar mijn vader stro voor ze neerlegde. Mijn moeder kookte een schaal eieren voor ze. Op de dag er na, de maandag, bleven ze rond onze boerderij en maakten schuttersputjes en voor ons gezin een schuilkelder in de lege gierput. Ze liepen rond met hun geweren en helm op en lagen verdekt onder de bosjes.

Die dinsdag werd Rotterdam gebombardeerd, wat je bij ons vandaan kon zien en 's avonds was de lucht rood van de branden daar. Twee dagen later trokken Duitse troepen bij de Hand langs richting Leiden. De Hand was de afslag van de Broekweg richting Stompwijk. Er schijnt vroeger een hand als wegwijzer te hebben gestaan.

De verdere oorlogsjaren waren voor mij weer een soort normaal, we gingen weer naar school enzovoorts. We hadden een jaar drie Duitse soldaten ingekwartierd en naast onze boerderij hadden ze wekelijks appel met hun paarden. In 1943 moesten ze naar Rusland en ze namen van mijn ouders afscheid met tranen in hun ogen. Ze wisten ergens wat hen daar te wachten stond.

Het laatste jaar, ik was toen 11, was weer spannend met overtrekkende vliegtuigen. Toen de Duitse soldaten wegtrokken uit Zoetermeer stond er langs de Vlamingstraat een colonne soldaten, ik moest er langs, vlak langs de vaart met mijn fietsje, dat ging niet en ik viel in de vaart. De soldaten haalden mij er weer uit en ik kon naar huis om droge kleren aan te trekken. Vele mensen kwamen aan de deur om eten. Een keer, we hadden net gegeten, kwam er ook een om wat eten. Mijn moeder zei: 'alles is op', maar zei hij 'daar staat nog wat'. Mijn moeder zei: 'daar heeft de hond al bij gezeten'. 'Mag ik het nog hebben' vroeg hij. Mijn moeder heeft het voor hem nog wat opgebakken en hij at het met smaak op. Wij griezelden er een beetje van. Een keer in november kwamen er drie Duitse soldaten aan de deur om suikerbieten. De bietenoogst van 1944 kon niet meer naar de fabriek in Halfweg en deze lagen in een pet achter de boerderij. Mijn ouders waren er niet en ik met die soldaten op die bietenpet gekropen en voor hen een paar zakken vol geraapt.

We hadden dat laatste jaar school in een kantoor van Nutricia, ook met de andere scholen en kregen huiswerk op. Ook kregen we daar als ze er waren een sinaasappel die van uit Spanje naar Nederland kwamen. In het speelkwartier moesten we die opeten en de schillen lagen in de sloot naast het fietspad. De voedseldroppings eind april bij Ypenburg konden wij zien en later konden we blikjes ophalen bij de Spar. Erg was het dat op 5 mei nog twee Zoetermeeders werden doodgeschoten achter de openbare school.

Dit waren mijn oorlogsherinneringen, van Jan van Staalduinen nu wonende in Scheemda. We vertrokken uit Zoetermeer van de Broekweg in 1965.

Boerderij Ruimzicht van de familie Van Staalduinen aan de Broekweg

Uit 'Het verhaal van Flip die Jo heette'

Joke de Ridder

Inleiding

Oud Soetermeer kreeg van Ineke Groenheijde een boek met bovenstaande titel, geschreven door Joke de Ridder. Het is het levensverhaal van Johannes Groenheijde, de vader van Ineke. Hij werd geboren op 12 april 1923 en was de zoon van Pieter Hendrik Groenheijde, die aan de Vlamingstraat een bedrijf had als rietdekker en koltenboer. Johannes werd Jo genoemd maar hij vond dat een meisjesnaam en had er een hekel aan zo genoemd te worden. Zijn vader noemde hem vaak gekscherend Flip en zo werd hij dan ook lange tijd genoemd. Op latere leeftijd heeft hij zelf gekozen voor de naam Joop. Dit levensboek is in 2013 geschreven in het kader van het project 'Uw verhaal verteld' van de Unie van Vrijwilligers in Zoetermeer. De coördinator van het UVV brengt daarbij schrijver en verteller met elkaar in contact en begeleidt de schrijver.

Joop Groenheijde in het uniform van de Binnenlandse Strijdkrachten, 1945 (coll. Ineke Groenheijde)

Met toestemming van Joke de Ridder en het UVV volgt hierna een hoofdstuk uit het boek waarin Joop Groenheijde zijn verhaal vertelt over de periode 1940 – 1945 in Zoetermeer.

De oorlogstijd

De oorlogsjaren waren geen leuke tijd, zeker niet als je jong was. Je mocht op de avond niet op straat, eerst niet na tien, later niet na acht uur. Wij hadden nog een tijdje een clandestien dansclubje, bij een boer in de Vlamingstraat. De zoon van de boer had een stuk van de stalzolder afgezet met stobalen. Er kwam een dansleraar uit Den Haag, met twee lege flessen in zijn zakken om hier te vullen met melk. Dat is een keer verraden. Toen kwam de landwacht, maar ze waren niet goed ingelicht en gingen naar de verkeerde boerderij. Die boer wist wel van ons dansclubje en belde onze boerderij om te waarschuwen en zo konden wij veilig naar huis komen. Ik had in 1940 eindexamen Mulo gedaan en in september begon ik op de Luchtvaart Technische School, die zat in Scheveningen. Dan fietste ik naar Voorburg en ging verder met de tram. In 1942 moesten we dat schoolgebouw uit van de Duitsers en toen kwamen we in een klein schooltje in Den Haag terecht, waar op het laatst geeneens stroom meer was. Dus van praktijkonderwijs kwam niet zoveel terecht. Je kon geen machines gebruiken. Als je een gaatje wilde boren moest er één aan de riem trekken en de ander kon dan boren. Ik leerde er voor luchtvaarttechnicus. De school heette later de Anthony Fokkerschool.

Ik heb nog een keer een week bij mijn broer in Den Haag gezeten. Dat zit zo: ik zat op school en plots werden verschillende jongens uit de klas weggeroepen. En die jongens kwamen niet meer terug. Op een gegeven moment werd ik ook geroepen. Daar stond mijn broer, die in Den Haag woonde en die zei: 'kom maar met mij mee, het is niet pluis'. Er waren razzia's en ik had de leeftijd om naar Duitsland gestuurd te worden om daar te werken. Na een week ben ik pas weer naar huis gegaan.

Een keer was mijn fiets bijna gevorderd, ik heb hem in het riet moeten verstoppen. Het was pikdonker op straat. Ik had twee koplampen op de fiets, de ene met gewoon licht en de andere met een verduisterde lamp. Met een schakelaartje ertussen. Langs de Voorweg deed ik dan de grote lamp aan. Het was donker, maar ik kende de weg, dus ik reed niet het water in.

Eerst had ik een Ausweis dat ik op school zat, maar toen ik daarmee klaar was, was dat natuurlijk niet meer geldig. Bij een razzia had ik zo opgepakt kunnen worden, maar ik ging niet vaak meer naar de stad. Dat ik niet voor de Duitsers heb gewerkt, heeft mijn vader wel geld gekost. Hij had een soort advocaat, die was kind aan huis bij de Duitsers op het arbeidsbureau in Gouda en die wist dat te regelen. Ik heb het al die tijd weten uit te zingen. En toen kwam de bevrijding.

Het huis met rieten dak van de familie Groenheijde aan de Vlamingstraat 30 (foto JosPe 1960)

Bevrijdingsdag?

Vlak voor die bevrijding, of eigenlijk op de dag van de bevrijding, heb ik nog een tragedie meegemaakt in Zoetermeer. Ik was niet lang daarvoor bij de BS (Binnenlandse Strijdkrachten) gekomen. Wat deed deze groep? Nou, bijvoorbeeld langs de rijksweg 's nachts Duitsers overvallen en hun wapens afnemen. De nieuwste jongens, waaronder ikzelf, hadden alleen nog maar geoefend.

Het was 5 mei 1945, we waren vrij! Wij, de BS, zaten in de openbare school, mijn oude school aan de Dorpsstraat. In het middaguur zijn we toen overvallen door de Duitsers en heb ik moeten zwemmen voor mijn leven. Onze leiders hadden een paar jongens, waaronder ikzelf, opdracht gegeven enkele wapens te gaan verstopten buiten. Dus wij gingen aan de achterkant van de school naar buiten. We stonden net buiten, toen de Duitsers van achter de schoorsteen van de Zelandiafabriek (die fabriek stond ongeveer op de plek waar nu supermarkt Hoogvliet is) begonnen te schieten.

Het nieuwe woonhuis van de familie Groenheijde aan de Vlamingstraat 32 (foto G.P. van den Broek, 1957)

Waarom die Duitsers ons overvielen is niet helemaal duidelijk. Het verhaal gaat dat één van ons, Joop van Fraassen, die zijn vader had een restaurant aan de overkant, een keukenmes had gehaald bij zijn vader. Dat had een Duitser gezien. Vertrouwden ze het zaakje niet? Wij waren op het laatste moment nog gewaarschuwd door een mevrouw: 'jongens kijk uit, de Duitsers lopen allemaal met wapens, ik denk dat ze wat van plan zijn tegen jullie'.

Een paar jongens sprongen over een muurtje heen, maar dat zagen die Duitsers, dus die schoten over dat muurtje en sneden ons zo de pas af. Met nog een paar anderen ben ik in het water gesprongen. Twee zijn er tijdens deze overval gesneuveld, één heb ik voor mijn ogen gezien, die werd geraakt toen hij de kant op wilde klimmen, dat was Cornelis van Eerden. Ik moest dus verder zwemmen. De Duitsers schoten in het water, de kogels gingen langs mij heen. Onder water zwemmen en na een paar

slagen even luchthappen en dan weer verder onder water. Een eind verderop kon ik uit het water komen. In Palenstein kon ik mij van de dijk laten rollen en in een greppel verschuilen. Er lagen daar al een paar kameraden. Toen kwam er een pa-

trouille Duitsers en konden we niet meer ontsnappen. We werden weer het water ingestuurd en we hadden ook nog een gewonde knul bij ons, die was in z'n arm geraakt. We moesten terug naar de school, waar we een nacht opgesloten hebben gezeten, drijfnaat. De jongens die niet gevlucht waren, waren ook in de school. Die waren meteen gevangengenomen. De andere ochtend werden we vrijgelaten.

De Duitsers stonden gepakt en gezakt klaar om te vertrekken, we waren immers bevrijd! We kregen toch nog een donderpreek van een Duitser. Ze gingen weg per auto, maar hadden bijna geen benzine meer. Een aantal vrachtauto's moest gesleept worden. Deze gebeurtenis gaat natuurlijk nooit meer uit je hoofd.

Net voor de bevrijding, op 29 april, is de leiding van de BS, die ondergedoken zat aan de Rotte in een jachthuis, ook door de Duitsers overvallen. Daar zat ook een Amerikaan verstopt die met een vliegtuig was neergestort bij Zoeterwoude. Wachtmeester Van Rij en John McCormick, die Amerikaanse boordschutter, zijn toen omgekomen. Zo waren er ook in het dorp Zoetermeer oorlogsslachtoffers te betreuren.

De leden van de BS Zoetermeer-Benthuizen verzameld in juni 1945 (Coll fam. Groenheijde)

Het leven ging (ook) gewoon door

Ronald Grootveld

Deze afbeeldingen uit de collectie van het Historisch Genootschap geven een beeld van het dorp Zoetermeer in de oorlog 1940-1945 en ook van het leven dat soms 'gewoon' doorging. Er is terecht aandacht voor de verschrikkingen van de oorlog en de moeilijke omstandigheden waaronder mensen leefden. Juist dan lijkt ook de neiging groot om zo normaal mogelijk te doen en te proberen het leven zo veel mogelijk op de oude voet voort te zetten. Er werd gespeeld, gerecreëerd, gejubileerd en getrouwd. De straat moest gemaakt en inventiviteit zorgde er voor dat de auto's toch konden rijden. De hongerwinter was grimmig: dagelijks kwamen stedelingen voedsel halen. Des te uitbundiger de bevrijding, toen er ook weer foto's mochten worden gemaakt!

Architect Co Brandes ontwierp in de jaren (19)30 enkele huizen in Zoetermeer. In 1942 kwam hij "zijn" huizen fotograferen en maakte ook deze idyllische foto van het schuithuis van schipper Sentel aan de Vlamingstraat

In oktober 1944 kwamen mensen uit Den Haag en andere plaatsen aardappels kopen bij boer Noordam aan de Voorweg 107 (foto A.H. van Welie)

Het molenaarsechtpaar Blonk-Vis achter de korenmolen aan de Stationsstraat, 1943. Hier stonden paardenstallen van het Nederlandse leger uit de mobilisatietijd, waar ook de Duitsers graag gebruik van maakten.

De oorlog kende een paar strenge winters. Kinderen spelen in de sneeuw bij de loods van Fischers' Bazar aan de Dorpsstraat

Canadese soldaten poseren na de bevrijding met meisjes en jongens uit het dorp, waarschijnlijk op 8 mei 1945

Zoetermeerse stratenmakers aan het werk in Bodegraven. Boven: Daan Bijleveld en Arie Kaptein (met pet); midden v.l.n.r.: Manus Bijleveld, Adriaan van Elleswijk, Koos van Elleswijk (met sigaret), Teun Klos; onder: Arie Klos

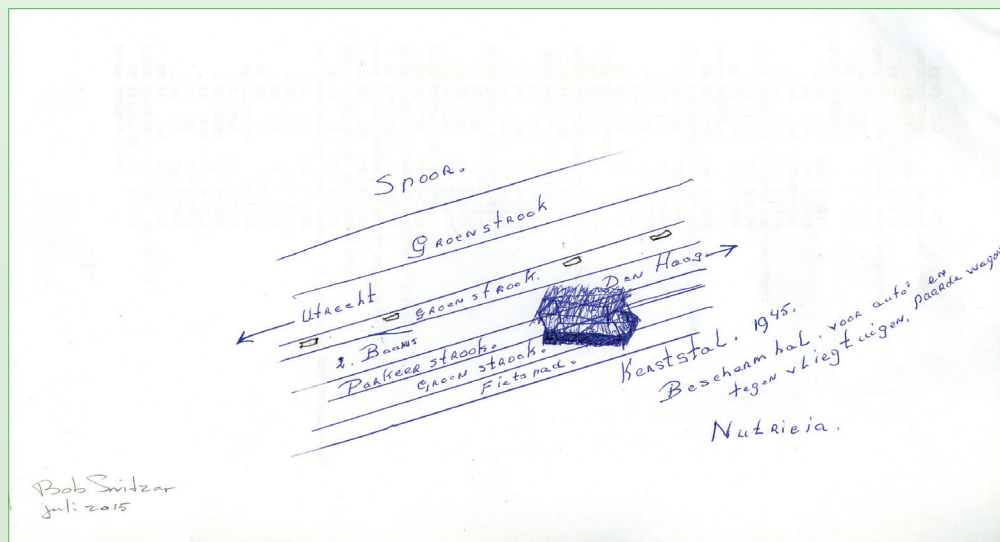
Dames van de katholieke Naaikrans spelen toneel op het podium van hotel De Gouden Leeuw

Op 18 juni 1942 trouwden Adriaan Kaashoek met Nel Bregman en Adriana Kaashoek met Kees Kerstens in de Oude Kerk

Vanwege de voortdurende beschietingen werden in 1945 langs de Rijksweg schuilhutten van wilgentakken en grond gebouwd. Bob Switzer tekende deze in 2015 uit zijn geheugen op

Karel van Straalen in het uniform van de Binnenlandse Strijdkrachten. De BS'ers droegen een overall met een band om de arm

De Duitse soldaat Christian Lamparter uit Göppingen op het schoolplein van de katholieke meisjesschool

In afwachting van een wapendropping was er tijd voor een foto van leden van de Binnenlandse Strijdkrachten. V.l.n.r.: Van Rij, Joop Kentgens, Jaap van Rij, Jas van Haastert, Piet en Goof van Driel, Tinus en Piet van Herwijnen, Theo en Tinus Vonk, september 1944

boven: Bij de bevrijdingsfeesten in augustus 1945 werd in een allegorische optocht het opbrengen van zigeuners uitgebeeld. Eén van de weinige keren dat ook het lot van de Sinti en Roma aandacht kreeg

links: Al in 1944 werden in Londen posters gedrukt met het uitzicht op de bevrijding, die voor delen van het land soms nog een half jaar zou duren (Pat Keely, James Haworth & Brother, Londen)

rechts: In 1944 schreef Jacq van Oosterom een bijdrage in het poësie-album van zijn zus Tiny

De familie Blonk in een roeibootje op de Noord Aa in 1943

Bij FOTO LINTHOUT gaan uw herinneringen niet verloren!

- * voor het opnieuw afdrukken en retoucheren van foto's
- * super 8 films en videobanden overzetten naar DVD
- * dia's en negatieven afdrukken of digitaliseren

FOTO LINTHOUT
al 63 jaar dé vakfotograaf!

Dorpsstraat 68 www.fotolinhout.nl
Zoetermeer info@fotolinhout.nl
(079) 316 3084

Overtuig uw relaties met professioneel beeld.
Luchtfotografie, interactieve 3D-modellen,
virtual tours, bedrijfsfotografie.

www.ardito.eu - 079-3436003 - info@ardito.nl
energie in beeld

ardito

HENNEKEN BV
Professionele verhuizers van huis uit.

- Particuliere verhuizingen
- Kantoor- en bedrijfsverhuizingen
- Nationale- en internationale verhuizingen
- Verhuishwinkel
- Verwarmde en beveiligde inboedel-/archiefofslag

Goudstraat 51
2718 RD Zoetermeer
Telefoon: +31 (0)79-361 13 68
E-mail: info@henneken.nl
Internet: www.henneken.nl

ERKENDE VERHUIZERS

Bevroren dorp, onroerend goed in Zoetermeer vanaf 1940

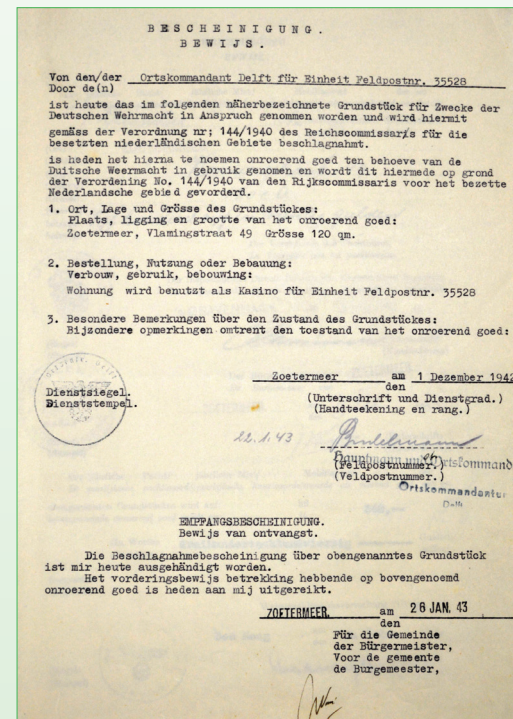
Arjen van der Burg en Wouter Reitsma

Inleiding: onbekend onroerend goed

Onroerend goed is een onderbelicht onderwerp bij de herdenking van de oorlog in Zoetermeer. Dat is niet vreemd: Zoetermeer kwam immers wel verarmd uit de oorlog maar de schade aan onroerend goed was zeer beperkt. Er zijn nog wel resten van gebouwen uit de oorlog te zien – bunker en noodwoning - maar ze zijn niet voor het publiek zichtbaar als overblijfsel uit de oorlog. De bezetting heeft een grote,

minder zichtbare invloed gehad op de woningbouw en daarmee het woon- genot van velen. Die invloed beperkte zich niet tot de vijf oorlogsjaren. Tussen 1940 en halverwege de jaren (19)50 is er vrijwel geen woning bijgebouwd. Ondanks gereed liggende, ambitieuze uitbreidingsplannen van vlak voor- en vlak na de oorlog was het dorp bijna 20 jaar 'bevroren'.

Eerst bekijken we wat er aan schade is toegebracht, daarna wat de Duitsers gebouwd en aangelegd hebben, en wat voor schadevergoedingen er werden betaald. Vervolgens behandelen wij de basis voor het bouwen: de ruimtelijke plannen. Ook in de oorlog is daaraan doorgewerkt. Ten slotte, het bouwen zelf. Daarbij kijken we naar wat tijdens en kort na de oorlog is gebouwd en verbouwd. In het bijzonder geven we aandacht aan de noodwoningen die een tijdelijke oplossing voor de woningnood waren.

Vorderingsbewijs voor Vlamingstraat 49 (Stadsarchief Zoetermeer (SAZ))

Kosten

Direct na de capitulatie werd gemeenten gevraagd opgave te doen van de geleden oorlogsschade. Op 23 mei 1940 ging er al een brief uit van de Regeringscommissaris voor den Wederopbouw aan de gemeente Zoetermeer waarin planmatig herstel van schade aan verkeersverbindingen en gebouwen werd aangekondigd. Wilt u de schade melden? De burgemeester van Zoetermeer, Vernède, antwoordt op 28 mei dat door luchtaanvallen bij diverse panden schade is geleden van fl. 3.000.

Voorbeelden van gemelde glasschade zijn: B. van Elleswijk, 60 ruiten van 80 x 150

cm, 500 ruiten van 40 x 50 cm, 350 ruiten van 50 x 60 cm en 2,50 buis en 'eenig timmerwerk', totaal voor fl. 500,-. Bij J. Adegeest aan de Leidsewallen ging het om 92 ruiten van 80 x 150 cm en de er onder staande sla, voor fl. 150,-.

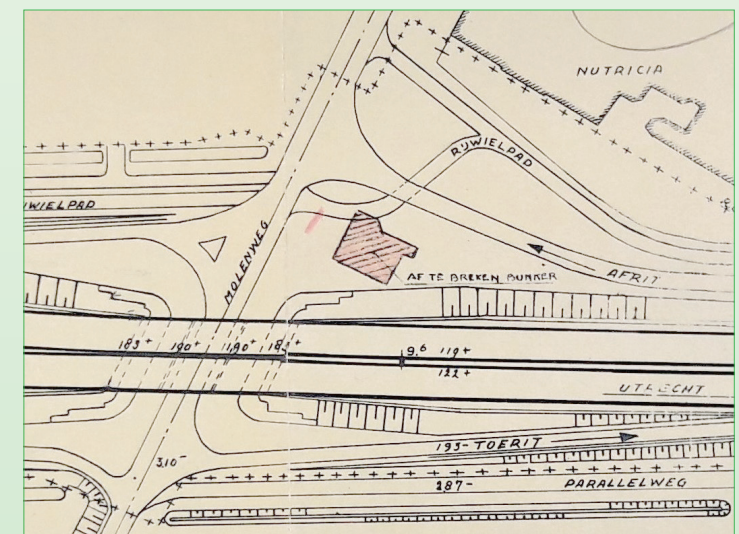
De schade in Nederland bleek na de oorlog groot te zijn. 603.000 woningen hadden schade opgelopen, waarvan 82.000 geheel vernietigd waren. 8.360 boerderijen waren verloren gegaan. In 648.000 gevallen was er schade aan huisraad gemeld.

Evenzo voortvarend is dat op 11 mei 1945 – zes dagen na de bevrijding – de Algemeen Gemachtigde voor den Wederopbouw en voor de Bouwnijverheid een inventarisatie vraagt aan de gemeente van de schade aan gebouwd onroerend goed in de oorlog. De eigenaren van onroerend goed wordt gevraagd aangifte te doen van de schade. Op 21 juni 1945 meldt de burgemeester van Zoetermeer dat er schade van meer dan fl. 3.000 is geleden aan de fabriek van Nutricia en aan een woning aan Stationsstraat 188 en dat aan Stationsstraat 212 voor minder dan fl. 3.000 schade is aangebracht.

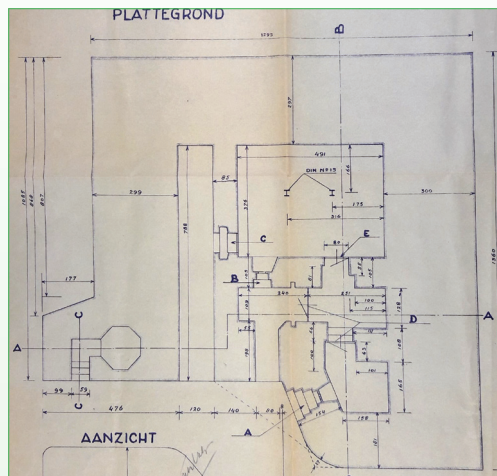
In het Nationaal Archief bevindt zich een lijst van zeven gemelde gevallen van schade aan onroerend goed. De afhandeling van de claims verliep via de gemeente. Soms ging de afhandeling vlot, soms duurde het jaren. Over twee schadegevallen is het volgende bekend:

* N.V. Nutricia, Stationsstraat 186: Een voorschot van fl. 16.634 wordt verstrekt aan de gemeente. De brief is van 26 juni 1947: 2 jaar na de oorlog.

* A. van der Spek, Stationsstraat 210. Vergoed wordt fl. 4.630, plus fl. 51,47 rente, waarvan al eerder fl. 2.696 is uitbetaald (in 1946). Deze brief is van 13 april 1960: 15 jaar na de oorlog.

De ligging van de Duitse bunker tussen de Rijksweg (onder) en Nutricia (Nationaal Archief (NA))

Plattegrond van de bunker bij Nutricia (NA)

Kosten van inkwartiering en gebruik van gebouwen, tot achter de komma nauwkeurig.

Het Duitse leger bracht niet zijn eigen huisvesting mee maar liet manschappen inkwartieren bij burgers. Vanaf 1942 werden zij ook ondergebracht in gevorderde scholen en andere gebouwen. Het ging in 1940 om bijna 450 militairen. Inkwartiering betekende dat burgers militairen letterlijk over de vloer kregen, en soms ook nog voor voeding moesten zorgen. De bezetting kwam zo heel dichtbij. Het ging om tientallen woningen.

Opvallend is de nauwkeurigheid van de registratie: Adres, aantal personen, bedrag van de vergoeding, handtekening 'verstrekker' van inkwartiering. Bij de afrekening per maand was ook de gemeente nauwkeurig: over september 1940 waren de kosten fl. 2.727,20, terwijl slechts fl. 2.697,20 werd ontvangen. De burgemeester vroeg het verschil van fl. 30,- over te maken. Ook nauwkeurig is een overzicht dat na de oorlog is gemaakt van de hele inkwartiering. Over de vijf oorlogsjaren heeft de gemeente fl. 23.735,85 ontvangen voor inkwartiering, terwijl fl. 23.743,30 werd uitgegeven. Een verschil van fl. 7,55. Dat wordt uitgelegd: In 1940 is fl. 0,45 te veel uitgegeven. In 1943 is fl. 7,- te veel betaald aan W. van Dorp, Dorpsstraat 46. 'Deze fl. 7,- zijn niet meer te verhalen op van Dorp, aangezien niet meer te bewijzen is de duur van de inkwartiering.'

Bij inbeslagname (vordering) van panden werd een bewijs verstrekt. Zo bijvoorbeeld voor Vlamingstraat 49, dat gebruikt gaat worden als 'Kasino' (kantine) voor de eenheid van Feldpostnr. 35528.

Uit keurig uitgetypte opgaven van de Duitsers aan de gemeente maken wij op dat er in het dorp als het ware een flinke Duitse enclave was:

* Zes scholen werden in beslag genomen voor huisvesting van soldaten: Dorpsstraat 14 (RK), nr. 33 (RK), nr. 35 (RK), nr. 99 (Chr.), nr. 114 (openbaar) en nr. 144 (Geref.).

* Zes weilanden werden in gebruik genomen als oefenterreinen en als plek voor paardenstallen (Stationsstraat, Dorpsstraat, Vlamingstraat).

* Vier woningen zijn langdurig in gebruik als verblijfsruimte: Dorpsstraat 85 en 122, Vlamingstraat 49 en 53.

* Vier andere objecten (met name van Brinkers) zijn in gebruik als werkplaats (Leidsewallen 37), opslag (Dorpsstraat 100), 'autohal' (Vlamingstraat 47), en als 'Ortskommandantur' (Dorpsstraat 92).

De meeste panden werden in juni 1944 – na de landing in Normandië – teruggegeven aan de eigenaren. Een deel was op 5 mei 1945 nog steeds in Duits gebruik.

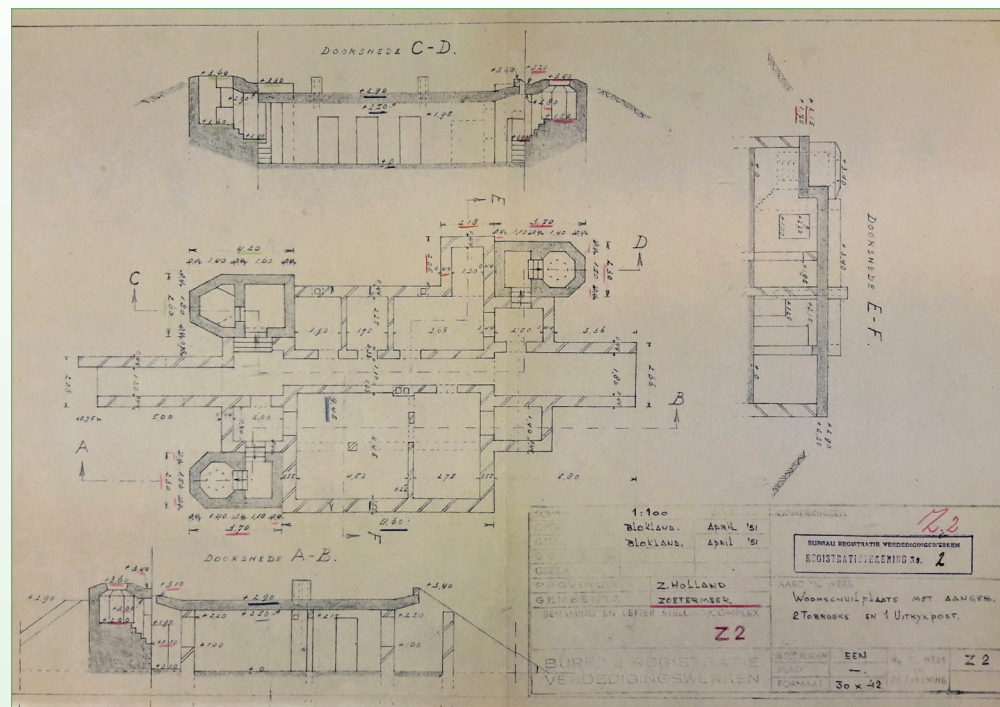
'Onvaderlandse lonen'

In de vorige paragraaf werd aandacht besteed aan de grote nauwkeurigheid van de oorlogsadministratie aan Nederlandse kant en het volhardingsvermogen waarmee overheden elkaar – en ook burgers – de maat namen. Ook al kostte het jaren, de oorlog moest nauwkeurig worden afgerekend.

Een in onze ogen bizar en beschamend voorbeeld was de naoorlogse afwikkeling van de kosten van werkzaamheden voor de Duitsers. In dit geval ging het om zogenaamde Splitterboxen, schuilhutten van hout voor voertuigen langs de rijksweg. Overal in Nederland werden zulke constructies opgericht. Daarvoor werden Nederlandse arbeidskrachten opgeroepen. In een rapport aan de gemeenteraad van 27 augustus 1951 staat dat een Duits militair in december 1944 aan een wethouder en de gemeentesecretaris meldde 'dat in de gemeente Zoetermeer langs de rijksweg no. 12 Splitterboxen moesten worden gebouwd.' Zo niet, werd bedreigd, 'dan zal een aantal inwoners gegyzeld [sic] of doodgeschoten worden.' Eerdere verzoeken waren door loco-burgemeester Van Well terzijde gelegd, nu kon dat niet meer. Twee aannemers, Smits en Huurman, werd gevraagd het werk uit te voeren. Die voelden daar niets voor. Gezien het Duitse dreigement besloot men toch proefboxen te bouwen. Uiteindelijk werd Smits hoofduitvoerder en verantwoordelijk voor het uitbetalen van de lonen. Smits hield een kasboek bij, maar de arbeiders hoefden geen kwitanties te tekenen.

Unieke foto van de bunker bij Nutricia, 1945 (coll. A. Henneken)

Plattegrond en doorsneden van de bunker in de Driemanspolder (NA)

De kwestie die na de oorlog, in 1951, aan de gemeenteraad werd voorgelegd was of de heer Smits nog een bedrag van fl. 1.301,70 kreeg waar hij recht op meende te hebben. Hij had van de gemeente al fl. 40.000 (!) voorschot op de lonen ontvangen. In 1945 werd het werk namelijk uitgebreid met het maken van mangaten - eenvoudige gaten in de grond waar een soldaat in kon schuilen - en het dichtmaken van bomtrechters in de rijksweg. Eind maart besloot de bezetter om aannemer Smits te vervangen door een aannemer uit Berkel. Smits werd verdacht van fraude en sabotage bij het bouwwerk. Moest de gemeente nu nog opdraaien voor de kosten van werk dat indertijd ten gunste van de bezetter was en als 'fout' leek te worden gezien? Was het kasboek van Smits wel in orde? Had Smits geen 'onvaderlandse lonen' betaald? Men kreeg namelijk fl. 40 tot fl. 100 per week. Diverse arbeiders konden zich desgevraagd niet meer herinneren wat zij als loon hadden ontvangen.

De gemeenteraad besloot op grond van de Wet overheidsaansprakelijkheid bezettingshandelingen de zaak voor te leggen aan het Gerechtshof in Den Haag. Het Gerechtshof wees de claim af. Het Rijk hoefde alleen kosten te vergoeden voor werken die in opdracht van de Duitsers waren verricht ('onontkoombaar weermachtwerk') of die in het belang van de openbare orde en veiligheid waren geweest. Daarvan was bij de bouw van de splitterboxen geen sprake, vond het Hof. Dus ook het voorschot dat de gemeente aan Smits had betaald hoefde de Staat niet te vergoeden.

De bunker in het Westerpark (foto Remko Bordewijk)

Het Ministerie van Buitenlandse Zaken berichtte dat Duitsland in 1957 de 'Allgemeines Kriegsfolgengesetz A.K.G.' had aangenomen, een wet tot regeling van de door de oorlog en de ineenstorting van het Duitse Rijk ontstane schades en geldelijke verplichtingen. Daar moest Zoetermeer zijn claim maar neerleggen. Dat deed Zoetermeer in 1958 met een declaratie van fl. 42.104.20. Op 7 november 1961 schreef de Bundesvermögens- und Bauverwaltung: 'Ich bedauere die angemeldete Forderung nicht erfüllen zu können.' De reden: In 1953 is met Duitsland afgesproken dat er geen individuele claims worden behandeld zolang er geen algemene oorlogschadereparatieregeling met Duitsland is tot stand gebracht. Dat was zestien jaar na het einde van de oorlog nog even slikken.

Duitse verdedigingswerken

Tijdens de Tweede Wereldoorlog hebben de Duitsers in Nederland allerlei militaire objecten gemaakt, kleinere en grotere: bunkers, vliegvelden, tankgrachten, hindernissen en beschermingswerken als 'splitterboxen' en mangaten.

De versterking van de Nederlandse kust vanaf 1942 was deel van de Atlantikwall die de kust van Spanje tot de Noordkaap moest beveiligen tegen een verwachte geallieerde aanval van over zee. Toen de oorlogssituatie voor de Duitsers in Rusland snel ongunstiger werd (1942 - 43) werden ook, tegen aanvallen uit het oosten, op enige afstand van de kust versterkingen gemaakt o.a. ter bescherming van Leiden

en Delft (het 'Neue Landfront'). Daarnaast werden grote delen van Zuid-Holland en Zeeland onder water gezet als volgende verdedigingslinie, mocht een invasie vanuit de kust slagen. Een strook langs ongeveer de Rotte en Hazerswoude werd onderdeel van de 'Vordere Wasserstellung'. Zoetermeer lag tussen beide linies in.

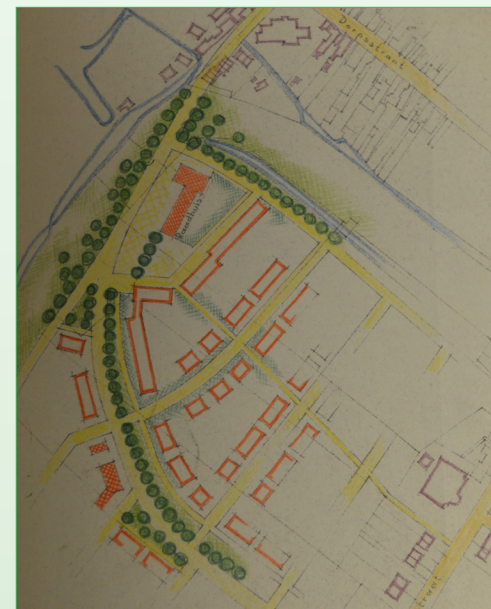
Uit een overzichtskaart blijkt dat er twee bunkers zijn gebouwd. Eén is nog als gedeeltelijke ruïne over, de ander is na de oorlog gesloopt. Ze zijn in elk geval tot zeer laat in de oorlog (27 april 1945) gebruikt. Z1 was een grote bunker bij Nutricia, Z2 een samengestelde bunker in het huidige Westerpark.

Bunker Z1 lag tegen de rijksweg aan, tegenover Nutricia. De bunker lag op een knooppunt ('Meldekopf') van telefoonverbindingen van het 88e legerkorps, ten dienste van alle krijgsmachtonderdelen. Delft was een ander knooppunt. Hij is gebouwd gedurende voorjaar en zomer van 1943. De afmetingen van de bunker waren (geschat van de tekening): breedte 14,5 meter, lengte 13,6 meter, hoogte 5,5 meter en bij de uitkijkpost 6,90 meter. De muren waren 1,8 tot 3 meter dik. Het was een standaardbunker, 'Regelbau 616, Gross Schaltatellee'. Duitsers waren dol op standaardisatie en hadden handboeken vol bunkertypen. De bunker is gesloopt voor de verbreding van de A12.

Bunker Z2 lag en ligt in de Driemanspolder, achter Voorweg 125, nu Heuvelweg 4. Op de tekening staat: 'Woonschuilplaats met 2 tobroeks en een uitkijkpost'. Een tobruk of tobroek – Regelbau 58 c - is een gewapend betonnen gevechtsruimte met een achthoekig of rond gat in het dak, waarop een rail lag waarop een machinegeweer 360 graden kon draaien, eventueel aangevuld met een of twee kleine, rechthoekige ruimtes. Het was een luchtwaarnemingspost (Flugwache), met uitzicht op de A12 en op vliegveld Ypenburg. Dergelijke posten lagen verspreid in het gebied achter de Atlantikwall. Bunker Z2 is in 1941-1942 gebouwd.

De Molenstraat in aanleg rond 1930

boven: Herzien Uitbreidingsplan in onderdelen (Oranjebuurt), 1940 (SAZ)

onder: Gedeelte van het Uitbreidingsplan 1944 (SAZ)

Hoe ging dat bouwen van bunkers? De Duitse militaire leiding gaf opdrachten aan de 'Organisation Todt' (O.T.), onder leiding van architect Albert Speer. Todt was de Duitse ingenieur die de organisatie had opgericht. O.T. schreef voor de bouw van een bunker een tender uit onder lokale aannemers. De bouw ging buiten de Nederlandse overheden om. Het eigendom van de grond werd niet aangetast, grondeigenaren moesten de bouwwerken gewoon dulden. De bouwkosten kwamen ten laste van de Nederlandse staat...

Uit informatie van een zoon van de vroegere eigenaar van Voorweg 125 blijkt het volgende:

De Wehrmacht kwam bij de heer Vis en meldde dat precies op de aangegeven coördinaten een bunker zou worden gebouwd. Als tegenprestatie werd een pad aangelegd naar de boerderij. Om de bunker kwam 2 m hoog prikkeldraad en naast de bunker kwamen twee gecamoufleerde ontluchtingsgaten.

De bunker is gebouwd door een aannemer, met groot materieel en in enkele maanden. De bunker bood onderdak aan 5 à 6 man, een Feldweibel, een kok, een kapper en manschappen. Er waren slaapvertrekken en een keuken. Het was een paleis van binnen. Op de tobroek stond een machinegeweer.

Hij was tot het eind van de oorlog permanent bezet. De Duitsers gedroegen zich zeer correct. De heer Vis mocht binnen het prikkeldraad het land bewerken. Aan het eind van de oorlog zijn de Duitsers door de Binnenlandse

Strijdkrachten gearresteerd en is het interieur van de bunker kort en klein geslagen. Daarna is hij gebruikt als schuilplaats voor schapen en koeien. De afmetingen van de bunker zijn vanaf de tekening geschat: breedte 10 meter, lengte 15 meter, hoogte 2,9 meter in het midden en 3,6 meter bij de mitrailleurgaten.

Basis voor het bouwen: Ruimtelijke plannen van Zegwaart en Zoetermeer

Bouwen in dorpen ging stapsgewijs. Het bouwen langs ontginningslinten was de normale praktijk. Men noemt dat ook wel 'organisch groeien'. Na de invoering van de Woningwet in 1901 veranderde dat systeem. Gemeenten mochten stedenbouwkundige regelingen – 'uitbreidingsplannen' - gaan maken voor de in de naaste toekomst te bebouwen terreinen en hoefden niet alleen bouwvoorschriften en rooilijnbesluiten vast te stellen voor willekeurige stukjes particulier terrein ('stratenplannen'). Uitbreidingsplannen waren er vanaf 1931 in twee smaken: Uitbreidingsplannen in hoofdzaak en uitbreidingsplannen in onderdelen.

In 1930 maakte de gemeente Zegwaart een eerste uitbreidingsplan, op grond van een verzoek uit 1927 van de heer W.A. van Reeuwijk, eigenaar van grond tussen de toenmalige Molenweg en de Rokkeveenseweg. De aangelegde straat heette aanvankelijk Van Reeuwijkstraat en werd op 29 augustus 1930 Molenstraat genoemd. De Molenweg heette vanaf toen Stationsstraat. De Molenstraat is tussen 1930 en 1940 voortvarend bebouwd op grond van dat eerste uitbreidingsplan.

De gemeente Zegwaart wilde een nog groter uitbreidingsplan maken. Buurgemeente Zoetermeer had nauwelijks groeiverwachtingen maar toch gaf de gemeenschappelijke burgemeester van Zoetermeer en Zegwaart aan het bureau Stad en Landschap uit Rotterdam de opdracht om een uitbreidingsplan in hoofdzaak op te stellen (1935). Voor Zegwaart werd daarnaast een uitbreidingsplan in onderdelen gemaakt (1934). Dat plan liet een eenvoudige ontwikkeling zien met de Stationsstraat als centrale as. Het nieuwe dorp hing als een bijenkorf onder het oude dorp. Net voor de Duitse inval, op 10 april 1940 neemt de gemeenteraad het besluit voor herziening van het Uitbreidingsplan in onderdelen van 1934-1935. De gemeente gaat namelijk van de heer Van Beek grond kopen tussen de Stationsstraat en de Delftsewallen, 7,5 ha voor 150 woningen. Ook worden in 1940-1941 aan de Delftsewallen woningen gekocht voor de aanleg van een nieuwe weg. Er wordt bedroefd geconstateerd dat het plan van 1934-1935 niet is uitgevoerd. Particulieren zijn niet in staat geweest om bouwterreinen van enige omvang te ontwikkelen. Woningen zijn tussen bestaande bebouwing aan de linten geplaatst, met name de Stationsstraat en aan de Molenstraat. Daarom moest een nieuw plan worden gemaakt. Het herzieningsplan laat de contouren van het oude plan zien (bruine vlekken), wat kennelijk nog steeds als een goed plan wordt gezien en het geeft een gedetailleerde invulling voor de aangekochte grond. Een groenstrook langs de toekomstige Julianalaan moest de 'minder aangename achterzijde' van de Dorpsstraat aan het oog onttrekken. Het uitbreidingsplan werd in 1941 door

De herberg van Sterrenberg verbouwd tot twee woningen, 1940 (SAZ)

Gedeputeerde Staten goedgekeurd, maar niet uitgevoerd. De grond werd al in 1940 als volkstuinjes uitgegeven. In 1941 wordt ook nog geld bestemd om de Buurvaart bij de Delftsewallen om te leggen. Hieruit blijkt dat er in de oorlog ambtelijk en politiek wordt doorgewerkt, in elk geval door de gemeente en de provincie en dat het sinds 1935 vaste adviesbureau, Stad en Landschap, ook doorwerkt en betaald krijgt. Inmiddels is in 1941 de gemeenteraad door de Duitsers buiten werking gesteld en regeert de burgemeester alleen. In 1943 produceert Stad en Landschap een herzien Uitbreidingsplan in onderdelen om op verzoek van de Nederlandse Spoorwegen, waar kennelijk in de oorlog mee werd overlegd, een nieuwe vestiging van busbedrijf Citosa mogelijk te maken. In november neemt de burgemeester nog een Voorbereidingsbesluit voor een herzieningsplan, waarvoor Stad en Landschap in 1944 een concept indient. Allemaal tevergeefs, hoogstens een vingeroefening voor de toekomst. In het herzieningsplan van 1944 is voor het raadhuis en de woningen in de buurt een nieuwe invulling bedacht: meer villa's en twee-onder-een-kap woningen. Er zit een charmante tekening bij van een Anton Pieck-achtig dorpsuitbreidinkje.

Het beoogde nieuwe raadhuis, 1944 (SAZ)

Uitbreidingsplan 1947

Na de oorlog pakken de gemeente en Stad en Landschap de draad weer snel op. Er is weliswaar weinig uitzicht op snelle bouw mogelijkheden, maar de gemeente wil toch klaar staan en zijn claim voor woningcontingenten bij het Rijk geloofwaardig maken. Het vorige Uitbreidingsplan in hoofdzaak is goed genoeg om, met enige aanpassingen, weer dienst te doen. Hoe mooi het plan van 1947 er ook uitziet, toch wordt er

nauwelijks gebouwd, hoewel het wat betreft de gronden in de Oranjebuurt uitvoerbaar lijkt. Een meevaller is het herinneringspark aan de Julianalaan dat in 1951 met regeringssubsidie wordt aangelegd – waarmee de 'minder aangename' achterzijde van de Dorpsstraat aanzienlijk wordt verfraaid.

Bouw in de oorlog geleidelijk in het slop

Hoewel de bezetting onverwachts kwam, was de regering wel voorbereid op oorlogsschade en materiaalschaarste. Twee dagen na de capitulatie werd ir. J.A. Ringers 'Regeringscommissaris voor het herstel van het verkeerswezen, de drooglegging van onderwaterzettingen, de wederopbouw van steden, dorpen en gebouwen, en al hetgeen daarmee samenhangt'. Vanaf 17 juni 1940 mocht niets meer zonder toestemming van Ringers worden gebouwd. Materiaal werd snel schaarser. In 1941 ging al 80% van het cement naar de Wehrmacht. Dramatischer was dat per 1 juli

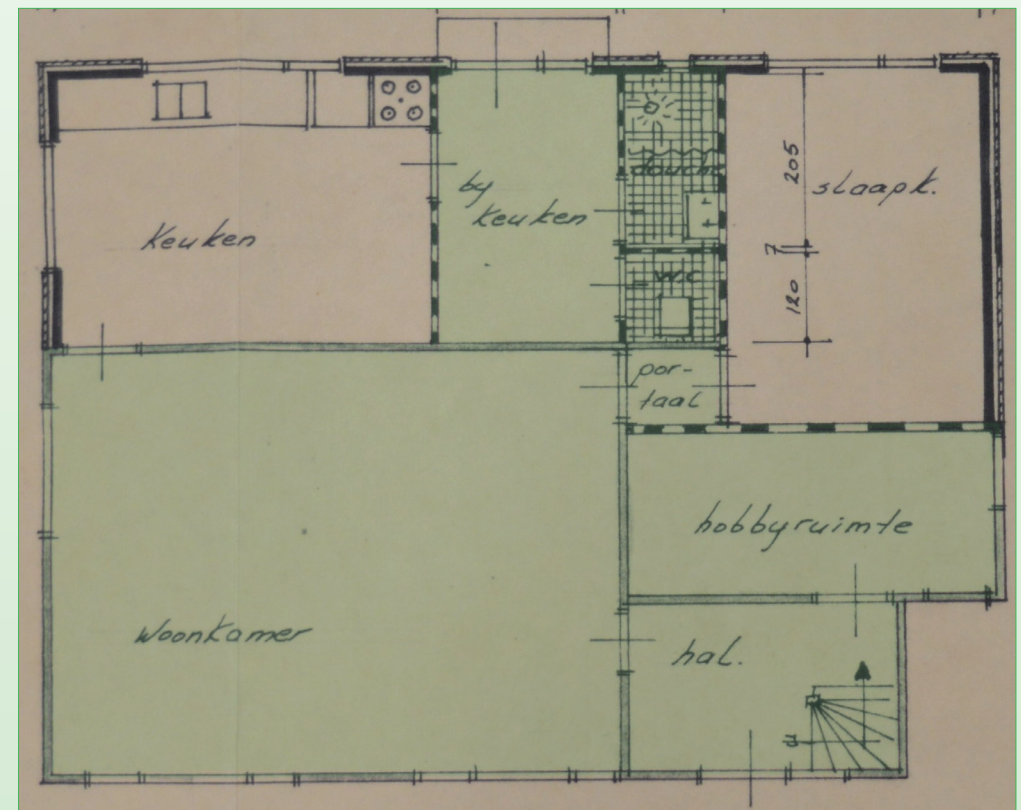
Noodwoning 't Oog Omhoog aan de latere Jan Hoornstraat, gesloopt in 1953 (foto Het Vrije Volk)

Het rijk probeerde er ook greep op te krijgen en vroeg in 1949 de vergunningen op die eerder waren verleend. B&W stuurde een nuchter briefje: elf woonketen zijn zonder vergunning gebouwd en zonder Rijksgoedkeuring. En dat in de oorlog! B&W maakte zich er verder niet druk over. Vanaf 1948 worden vergunningaanvragen consequent door de gemeente geweigerd: 14 maal in de periode tot 1960. In totaal hebben wij 16 noodwoningen kunnen vinden, in elk geval de straat waar ze lagen en vaak ook met hun huisnummers. Deze noodwoningen stammen uit de periode 1943-1960. Alleen de noodwoning aan Stationsstraat 221 (nu Tweede Stationsstraat 249) is overgebleven, zij het verpakt in twee aanbouwen en nieuwe gevelbetimmering.

Adres	Adres
1943 Noordeindseweg (Berkelseweg)	Stationsstraat 221 (nu Tweede Stationsstraat 249)
Rokkeveenseweg 29, 29a, 29b	1947 Voorweg 216
Berkelseweg	1948 Dorpsstraat 196
1944 Rokkeveenseweg 29	1949 Vlamingstraat 28
Delftsewallen 14	Ca. 1960 Leidsewallen 65a
Molenstraat 40a	onbekend Stationsstraat 109 (nu: Vondelstraat)
Bleiswijkseweg	
Zegwaartseweg 37a	

Tweede Stationsstraat 249 na de verbouwing in 1975: de woonkamer en hal zijn oorspronkelijk, de oude keuken is hobbyruimte geworden, de rest is nieuwbouw (foto A.J. van der Burg, 2020, tekening: SAZ)

De prijs van de bezetting

Met de bevrijding op 5 mei 1945 was de politieke vrijheid terug. De emotionele verwerking van de ellende van de bezettingstijd had haar eigen tempo en dynamiek. Veelal in stilte werd teruggedacht aan de donkerste dagen. Over de draconische gevolgen van de vervolging van joden en andere minderheden was eerst nog maar weinig bekend. De blik was op de toekomst gericht. De wederopbouwgedachte overheerste. Maar, zoals de burgemeester in de eerste gemeenteraadsvergadering van 1946, op 22 februari, opmerkte: 'De vredestoestand in het afgelopen jaar heeft niet datgene gebracht wat men verwachtte; het jaar 1945 was in dat opzicht een groote teleurstelling'.

De ontwikkelingsgang van het dorp was door de oorlog vijftien, zo niet twintig jaar bevroren. De zo voortvarend begonnen uitbouw, door het Uitbreidingsplan van 1934 en de grondaankopen van 1940, werd hardhandig gestuit. Het woningtekort dat al in 1940 bestond is in die twintig jaar niet ingelopen, want de babyboom en de vraag uit de overige Randstad verhoogde het woningtekort direct na de oorlog enorm. Niet alleen Den Haag maar ook Zoetermeer zelf had dus belang bij een groeitaak. Ook de 'boekhoudkundige' bevrijding duurde lang, tot in de jaren 1960. De Nederlandse afwikkeling van schades en kosten van gevorderde panden ging met een verbazingwekkende vasthoudendheid en bureaucratische 'gründlichkeit' gepaard. Een nasleep die voor allerlei personen, en voor de gemeente, de uitbundig gevierde bevrijding een bittere nasmaak moet hebben gegeven.

Bronnen

Dank aan: Bob Switsar, Leonard Korevaar van het Stadsarchief, Kees Neisingh van de Stichting Menno van Coehoorn, Riccardo Sietsma van het Nederlands Instituut voor Militaire Historie en Albert Kersten van de Universiteit Leiden.

Geraadpleegde archieven

Nationaal Archief (NA):

2.17.03 archief Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer: Centrale Sector, inv.nr. 2137

2.13.167 archief 2e Geniecommandement Bureau Registratie Verdedigingswerken (Bunke-rarchief), inv.nrs. 366, 389, 392, 966

Nationaal Instituut voor Militaire Historie (NIMH): 575 archief Duitse verdedigingswerken en eenheden in bezet Nederland (digitaal), inv.nrs. 58, 60

Stadsarchief Zoetermeer (SAZ):

03 archief Gemeentebestuur Zegwaard, inv.nrs. 941, 941A, 941B

04 archief Gemeentebestuur Zoetermeer 1813-1939, inv.nrs. 1482-1484, 1651

05 archief Gemeentebestuur Zoetermeer 1940-1961, inv.nrs. 40, 547-549, 565-566, 600, 850, 871-873

Literatuur

Bureau AVG, Vooronderzoek CE Zoetermeer Voorweg/Wilsveen, rapport voor Rijnland, 2018
Forty, George e.a., Hitlers Atlantikwall; van Zuid-Frankrijk tot Noord-Noorwegen, verleden en heden, Noordwijkerhout: Rebo Internationaal, 2017

Ruijter, P. de, Voor volkshuisvesting en stedenbouw, Utrecht: Matrijs, 1987

Siraa, H.T., Een miljoen nieuwe woningen, Den Haag: SDU, 1989

Vermeulen, Ton, Dorp in Oorlog, Zoetermeer 1940-1945, Zoetermeer: Gemeentearchief Zoetermeer/Historisch Genootschap Oud Soetermeer, 2000

Vermeulen, Ton, Bouwen aan Zoetermeer, 1945-1950, in 't Seghen Waert 2018 nr. 2, Zoetermeer: Historisch Genootschap Oud Soetermeer, 2018

Websites

Indicatieve Kaart Militair Erfgoed: www.ikme.nl (5-2-2020)

Van Veen
Schoenen

Dorpsstraat 83 - 2712 AE Zoetermeer - Telefoon (079) 316 31 65
www.vanveenschoenen.nl - vanveenschoenen@gmail.com

vers, vriendelijk, vakkundig

't Kaashuys

Miereakker 20
 Reeuwijk
 0182-300797
 Dorpsstraat 103
 Zoetermeer
 079-3167616

Weydeland Kaas, buitenlandse kazen,
 verse noten, olijven en tapenades, mooie wijnen
 diverse specialiteiten

DINER & PARTYBOERDERIJ
Het Wapen van Zoetermeer
Nostalgie van "In de Drie Hooibergen"
 " VOOR ELKE GELEGENHEID EEN UNIEKE LOCATIE "

TROUWEN FEESTEN & PARTIJEN PRIVÉ DINER ZAKELIJKE EVENEMENTEN UITVAART

Wij zijn dagelijks geopend van 10.00 uur tot 15.00 uur voor bezichtigingen,
 aanvragen en informatie.

🌐 www.hetwapenvanzoetermeer.nl
 ☎ 079 - 76 000 55
 📍 Zegwaartseweg 31 | 2723 PA ZOETERMEER
 ✉ info@hetwapenvanzoetermeer.nl

't Seghen Waert wordt opgemaakt in Adobe InDesign. Wilt u de afbeeldingen NIET in de tekst opnemen, maar afzonderlijk als bijlage aanleveren in jpg-formaat van minimaal 300 dpi.

Kopijdatum 't Seghen Waert 3/2020: 17 juli

Erratum

In 't Seghen Waert 2020 nr. 1 zijn drie foto's opgenomen waarvan de herkomst niet is vermeld. De foto van gemobiliseerde soldaten in de Dorpsstraat (blz. 5) is afkomstig van M. Berfelo. De Duitse soldaten (blz. 32) zijn gefotografeerd door G. van Dorp. De oefening in de Palensteijnse polder vond plaats in de winter 1939/1940 en de foto is afkomstig van M. Karens.

De adverteerders en de hierna genoemde bedrijven maken met hun steun de activiteiten van Oud Soetermeer mogelijk.

Van As Makelaardij bv

www.van_as.nl

Bouwmarkt De Bouwhof

www.bouwhof.com

Cammeraat IJzerwaren

www.cammeraat.nl

Carrosseriefabriek Joost Lamboo bv

www.lamboo.nl

Flaire Online diensten

www.flaire.nl

Henneken Radio en TV

www.radiohenneken.nl

Van der Slik Caravan Centrum

www.vanderslik.nl

Bode Scholten BV

www.bode-scholten.nl

Blomsma Print & Sign

www.blomsma.nl

Wilt u ook adverteren? Neem contact op met de penningmeester:
penningmeester@oudsoetermeer.nl

VERENIGINGSNIEUWS

Van de voorzitter

Bijna drie maanden hebben de meesten van ons elkaar niet gezien en vanaf begin maart is er door het bestuur en werkgroepen niet meer vergaderd. 't Nieuwe Huis was in ieder geval tot 1 juni 2020 gesloten en nu ik dit schrijf bekijken we de mogelijkheden voor een beperkte openstelling. Hopelijk komt u deze onzekere tijd in ieder geval gezond door. Ik heb nog niet gehoord dat één van ons is besmet met het virus en ik hoop maar 'geen bericht is goed bericht'.

Toch staat nog niet alles stil, op de achtergrond en digitaal gebeurt er nog wel het een en ander. Zelf bestuur en coördineer ik uitsluitend via video-conference, e-mail en soms via WhatsApp of telefoon. Ik doe dit voor alle besturen en commissies waarvan ik deel uitmaak.

Omdat het er niet naar uit ziet dat we elkaar op korte termijn weer kunnen ontmoeten en ik begrijp dat er behoefte is aan informatie bij de leden, informeer ik u graag over alles wat er is gebeurd in de laatste weken. Een groot deel van u heeft digitaal ook de Nieuwsflits ontvangen, tenminste als we uw emailadres kennen. Alle activiteiten in het kader van 75 jaar Bevrijding zijn afgelast of aangepast. We hebben namens Oud Soetermeer bloemen gelegd bij het monument in het Wilhelminapark, volgens de richtlijnen van de gemeente. Er was half mei ook geen Oldtimerdag, onze Filmavond op 16 juni gaat niet door en ook moeten we afzien van de traditionele busreis. Dit geldt eveneens voor de bestuursvergaderingen, die net als bijeenkomsten van werkgroepen wel op andere (digitale) manieren kunnen worden gehouden. De voorbereidingen voor de Open Monumentendag in september gaan voorzichtig door. De ledenvergadering van april was geannuleerd en de leden zijn geïnformeerd via 't Seghen Waert en de website. De te behandelen documenten over een statutenwijziging, jaarplan en jaarverslag (volgt) staan wel op de website. De ledenvergadering zal nu hoogstwaarschijnlijk plaats vinden op 28 oktober. De penningmeester heeft de financiële jaarstukken 2019 en de begroting 2021 voorgelegd aan de bestuursleden. Ze zijn echter nog niet goedgekeurd door de kascontrolecommissie en door de leden, vandaar nog steeds concept. Ook deze documenten staan op de website. De gemeente Zoetermeer is bereid de subsidie over 2019 vast te stellen op basis van de concept jaarrekening. Digitaal werken we ook door: onze Beeldbank Zoetermeer is de laatste maand weer verrijkt met vele honderden nieuwe en oude foto's. Meer dan 21.000 af-

beeldingen zijn daar nu te vinden. Het overgrote deel kunt u nu ook in een goede resolutie downloaden.

't Seghen Waert 2020-1 (en 2) zijn met hulp van velen op tijd verstuurd en verspreid. Als bijlagen waren bij aflevering 1 de contributienota 2020 en een enquête bijgevoegd. Deze enquête stond ook op de website en is via mail nog gestuurd naar ruim 600 leden waarvan we een e-mailadres hebben. De contributie was twee weken na verzending van de nota al door bijna 50% van de leden betaald en de extra bijdrage boven de contributie bedroeg toen al ongeveer € 2.100,--.

Het officiële afscheid van burgemeester Aptroot is ook niet doorgegaan. Wij hadden als dank voor zijn belangstelling voor de geschiedenis van Zoetermeer en met name voor HGOS een paar mooie historische boeken gekocht. Deze boeken zal ik nu met een mooie brief bij hem thuis bezorgen.

Bij de herbestrating van het plein in de Dorpsstraat voor Class by Jofel hebben we verzocht de oorspronkelijke middeleeuwse bakstenen van het Huis te Palenstein weer terug te plaatsen. Eigenlijk moet nu voor de bezoeker nog duidelijk worden gemaakt wat dit voor klinkers zijn. Hieraan wordt gewerkt.

Deze update zal ongetwijfeld niet helemaal volledig zijn, maar op hoofdlijnen bent u geïnformeerd. Hopelijk kunnen we snel weer het normale leven hervatten, maar ondertussen doen we het maar even op deze wijze.

Jan de Ruiter

Nieuwe leden

We heten de volgende nieuwe leden van harte welkom:

Dhr W. Bik, Bergschenhoek

Mw T.P. Boevée-van der Velden, Zevenhuizen

Dhr P.C. Bos, Ridderkerk

Dhr H. Kelder, Zoetermeer

Dhr C. Onderwater, Zoetermeer

Dhr B. van der Werf, Zoetermeer

Mw A. Westerman-van Leeuwen, Nijkerk

Aanmelden als lid kan via www.oudsoetermeer.nl of per post, Dorpsstraat 132, 2712 AN Zoetermeer. Vermeld uw naam, adres, geboortedatum, m/v, (eventueel) email-adres en of u zich opgeeft als lid, jeugdlid (tot 18 jaar) of gezinslid (tweede op hetzelfde adres).

Wij willen u graag ook via email op de hoogte houden van interessant nieuws betreffende Oud Soetermeer. Indien u dit wilt kunt u uw email-adres doorgeven (indien nog niet eerder gedaan) aan Ledenadministratie@oudsoetermeer.nl. Graag met vermelding van uw naam en adres.

Nieuwe aanwinsten

Het afgelopen jaar zijn er weer vele documenten en objecten aan Oud Soetermeer geschonken. Dank aan diegenen die aan ons dachten en onze collectie lieten groeien! Een greep: foto's van koekfabriek De Duif, de families Groenheijde, Krijgsman, Van Straalen (met een schoolschrift 1876), Visser, van het jubileum Woningbouwvereniging Beter Wonen 1980, Zoetermeer door G.P. Roos, Palenstein door Rinus Koot. Eelco van Duijne schonk ons zijn omvangrijke Zoetermeer collectie met heel veel beeld- en foldermateriaal. De dochters van Bert en Jeanne van Vulpen (-Roos) stonden de door hun moeder verzamelde collectie foto's, kaarten en drukwerk af. Voorts leerlingenregisters christelijke school 1946-1947, archief van Slachterij Westgeest 1913-2005, eigendomsakten van Dorpsstraat 129 en 189-191, een Statenbijbel die in 1849 voor de Oude Kerk is aangekocht, een Keuls margarinepotje van boterhandelaar A. den Hoed, bouwtekeningen van de Sara Lydiahoeve, plakboeken van mevrouw M.A.Th. Arnold, maatschappelijk werkster 1964-1968, archief van woningbouwvereniging De Goede Woning verzameld door Jan van der Kraan, knipselalbums met advertenties Fa. Van Waaij 1949-1995, archief Oranjevereniging Wilhelmina vanaf 1901, knipselalbum Carnavalsvereniging De Soetelieten 1980-1984. En nog tientallen kleinere aanwinsten zoals boeken, affiches en losse foto's.

Foto van de Dorpsstraat bij het logement van Ooms (nu Grieks restaurant Odysseus) vóór 1900 met dikke leilinden (schenking familie Van Vulpen-Roos)

19e-eeuwse eigendomsbewijzen van Dorpstraat 129 met bijbehorende tas (schenking E. van der List)

JAEGER INTERLOCK

Herenhemden en
Pantalone.

Een ideale dracht voor deze tijd!

Door vroegtijdige inkoop
nog voor lage prijzen !!

★

TELEFOON 167

Advertentie voor Jaeger ondergoed, 1951 (schenking C. van Waaij)